

รายงานการเดินทางไปศึกษาดูงาน เพื่อติดตาม เสนอแนะและเร่งรัด

“การขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง”

และสื่อสารการปฏิรูปประเทศด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภคกับภาคประชาชน

ของคณะอนุกรรมการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ
และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ
ด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพ
และการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา

วันพุธที่ ๙ - วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓
ณ จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี

สารบัญ

	หน้า
ส่วนที่ ๑ บทนำ	๑
• หลักการและเหตุผล	๑
• วัตถุประสงค์ในการเดินทาง	๒
• วิธีดำเนินการ	๒
• กำหนดการศึกษาดูงาน	๓
• ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๓
ส่วนที่ ๒ การศึกษาระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งกับยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ	๔
• การศึกษาเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชน	๔
• ยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศที่เชื่อมโยงกับระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง	๕
• ข้อเสนอเบื้องต้นของคณะอนุกรรมการนำสู่การเดินทางไปศึกษาดูงาน	๑๔
ส่วนที่ ๓ ข้อมูลจากการเดินทางไปศึกษาดูงาน	๑๕
• วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา	๑๕
• ป่าชุมชนบ้านพุเตย - พุราด	๒๒
• หมู่บ้านเขาพระ หมู่ที่ ๕ ตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	๒๕
• พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเขาพระ ตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	๒๘
• วัดเขากำเทียม อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	๒๙
ส่วนที่ ๔ บทสรุป	๓๑
• การวิเคราะห์ SWOT ชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี	๓๒
• ข้อเสนอแนะต่อชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี	๓๓
• การวิเคราะห์ SWOT ชุมชนตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	๓๕
• ข้อเสนอแนะต่อชุมชนตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	๓๖
• ข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ	๓๗
• ข้อเสนอแนะ สู่ “ตำบลประชาธิปไตยยั่งยืน”	๓๘
• ข้อเสนอสรุปจากการเดินทางไปศึกษาดูงานของคณะอนุกรรมการ	๓๙

หลักการและเหตุผล

คณะอนุกรรมการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา ในฐานะกลไกหนึ่งของวุฒิสภาที่ทำหน้าที่ในการติดตาม เสนอแนะและเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ ซึ่งได้รับมอบหมายภารกิจในการติดตามการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง ตามยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางสังคม และแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับภาคประชาชน ให้รู้จักสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ และมีทักษะพลเมือง ชุมชนและท้องถิ่นสามารถจัดการเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเองได้ บนพื้นฐานของสิทธิร่วมกันอย่างเท่าเทียมและพึ่งพาตนเองได้

โดยคณะอนุกรรมการมีแนวคิดว่าการจะสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน ให้รู้จักสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ และมีทักษะพลเมืองนั้น จะต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของสังคม โดยต้องกระจายอำนาจและทรัพยากรไปสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการตนเองในระดับท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นโรงเรียนฝึกหัดประชาธิปไตยที่ใกล้ตัวให้กับคนไทยได้อย่างดียิ่ง ดังนั้น ในการปฏิรูปประเทศจึงต้องช่วยกันขับเคลื่อนผลักดันให้ชุมชนท้องถิ่นแสดงบทบาทอย่างเหมาะสม หากระดับท้องถิ่นมีความเข้มแข็งก็จะสามารถผลักดันประเทศชาติให้พัฒนาขึ้นมาได้ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค โดยคณะอนุกรรมการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองผู้บริโภค

จึงได้จัดโครงการเดินทางไปศึกษาดูงานเพื่อติดตามการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งตามยุทธศาสตร์ชาติด้านความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางสังคมและแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองและด้านสังคม ณ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี และเทศบาลตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการใช้ทุนและพลังของชุมชนในการต่อยอดพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ จนทำให้ชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสร้างอาชีพ มีรายได้เพิ่ม มีคุณภาพชีวิตที่ดี จนพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถเป็นต้นแบบและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปได้

วัตถุประสงค์ในการเดินทาง

(๑) เพื่อศึกษา เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนต้นแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชนตำบล เครือข่ายภาคประชาสังคม ต่อการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งตามยุทธศาสตร์ชาติด้านความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางสังคมและแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองและด้านสังคม

(๒) เพื่อสื่อสารการปฏิรูปประเทศให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึง เพื่อให้เกิดพลังการมีส่วนร่วมสนับสนุนกระบวนการปฏิรูปประเทศให้ไปสู่เป้าหมาย

(๓) เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อจัดทำเป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง ตามยุทธศาสตร์ชาติด้านความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางสังคม และแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองและด้านสังคม

วิธีดำเนินการ

(๑) เดินทางไปเข้าร่วมประชุมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนภาคประชาชน อาทิ สภาองค์กรชุมชนตำบล กลุ่มจิตอาสา เครือข่ายตำบลคุณธรรม เครือข่ายสตรี เครือข่ายผู้สูงอายุ ฯลฯ ณ ตำบลท่าเสา

อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี และเทศบาลตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีประเด็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ดังนี้

- การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพ สิทธิชุมชน และการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยในชุมชน
- การสร้างหลักประกันที่เท่าเทียมให้กับชุมชนในด้านสวัสดิการชุมชนโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม
- การจัดการทุนชุมชนโดยชุมชน ทั้งในเรื่องทรัพยากร วัฒนธรรมและทุนทางปัญญา

- การพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

(๒) ลงพื้นที่เพื่อศึกษาดูงานวิถีชีวิตชุมชน ดังนี้

- ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ณ วิทยาลัยชุมชน ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา และศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางภาคตะวันตก (ป่าชุมชนพุเตย) โดยศึกษาดูงานวิถีชีวิตชุมชนในประเด็นการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคในชุมชน และสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

- เทศบาลตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาดูงานวิถีชีวิตชุมชนประเด็นการพัฒนาชุมชนด้วยทุนชุมชนและพลังชุมชนและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มทวารวดี ณ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเขาพระ และเมืองโบราณอู่ทอง

(๓) จัดทำรายงานสรุปผลข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ และคณะกรรมการ ศสร. วุฒิสภา ต่อไป

กำหนดการศึกษาดูงาน

วันพุธที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๓ ณ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี และวันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓ ณ หมู่บ้านเขาพระ เทศบาลตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

คณะอนุกรรมการได้ข้อเสนอแนะและแนวทางการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งตามยุทธศาสตร์ชาติด้านความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางสังคม และแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองและด้านสังคม ตลอดจนเกิดเครือข่ายความร่วมมือและมีพื้นที่ต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปได้

ส่วนที่ ๒ การศึกษาระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งกับยุทธศาสตร์ชาติ และการปฏิรูปประเทศ

เนื้อหาในส่วนที่ ๒ การศึกษาระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งกับการปฏิรูปประเทศเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาความเป็นมาของสภาองค์กรชุมชน การศึกษาเนื้อหาของยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง และข้อสรุปในการเบื้องต้นอันเป็นที่มาของการเดินทางไปศึกษาดูงานของคณะอนุกรรมการในครั้งนี

การศึกษาเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชน

“สภาองค์กรชุมชนตำบล” เกิดจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งมีหลักการสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นของประเทศสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรชุมชนตามประเด็นปัญหาของตนเองในแต่ละพื้นที่ โดยร่วมกันกำหนดแนวทางและกระบวนการแก้ไขปัญหา เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอต่อภาครัฐ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ “สภาองค์กรชุมชนตำบล” จึงเปรียบเสมือนองค์กรของชุมชนฐานรากที่เปิดพื้นที่/เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถดูแลและจัดการตนเองทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดภาพรวมแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง เชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างมีทิศทาง มีพลัง และเป็นอิสระ ประสานให้เกิดการทำงานร่วมระหว่างองค์กรชุมชนกับหน่วยงาน/ภาคีการพัฒนาที่หลากหลาย เพื่อให้นโยบายการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ผลของการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ทำให้เกิดการจัดตั้ง จัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย พร้อมทั้งมีการขับเคลื่อนงานตามภารกิจที่ปรากฏออกมาในเชิงกิจกรรมและเชิงพื้นที่ของแต่ละตำบลเป็นไปอย่างคึกคัก จนกล่าวได้ว่า เอื้อให้ขบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมของภาคพลเมืองดำเนินไปได้อย่างเข้มข้นและมีชีวิตชีวา

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมขบวนการขับเคลื่อนของภาคพลเมืองให้เติบโต เข้มแข็ง ต่อเนื่อง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากพิจารณาพบว่า บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี ๒๕๖๐ ยังไม่ระบุลักษณะรูปแบบในการส่งเสริมการขับเคลื่อนของภาคพลเมืองไว้ชัดเจนมากนัก หากแต่สามารถอนุมานได้ในหมวด ๓ ซึ่งว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา ๔๒ - ๔๔ และหมวด ๑๖ ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ ตามมาตรา ๒๕๗ - ๒๖๑ ที่ต้องขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งถึง ๕ ปีข้างหน้า

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนได้ประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานพี่เลี้ยง และเริ่มมีการทยอยจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลตั้งแต่นั้นมาตามความพร้อมของแต่ละพื้นที่ ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้นำโดยธรรมชาติในชุมชน ระดับหมู่บ้านตำบล

ผู้นำธรรมชาติกลุ่มดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องไปลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งปกติมักเป็นผู้ที่ร่วมกันทำกิจกรรมลงแรงจิตอาสา เป็นกลุ่มอิสระ กลุ่มย่อย ๆ ที่สนใจปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล หรือบางกลุ่มจะเป็นกลุ่มที่ถูกจัดตั้งไว้จากส่วนราชการเดิม ๆ ซึ่งจะมีกิจกรรมก็ต่อเมื่อมีงบประมาณลงมา มีลักษณะทำตามโครงสร้างและกลไกงบประมาณที่กำหนดจากข้างบนลงไป

ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ จะมุ่งให้สมาชิกช่วยสอดส่องดูแล เช่น ครอบครัวใดยากจนมาก มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ก็มีกองทุนบ้านมั่นคงของรัฐบาลที่ทางกระทรวง ฯ ให้การสนับสนุนเป็นนโยบายหลัก ใช้ทุนงบประมาณไม่มากนัก รายละเอียดไม่ที่หนักหนาท เมื่อลงไปดำเนินการก็ยังคงได้รับความสนับสนุนจากคนในชุมชนกันเองหรือผู้ใจบุญช่วยสนับสนุน กลายเป็นความเอื้ออาทรที่มีให้กัน ส่วนเรื่องที่ดินทำกินมักเป็นประเด็นที่สาธารณะ หรือที่ดินของทางราชการ ซึ่งก็ช่วยให้การแก้ไขปัญหานั้นไปอย่างถูกต้องสมดุส แม้ในบางพื้นที่จะใช้เวลานาน แต่ก็จะไม่เกิดเป็นความขัดแย้งหรือกลายเป็นประเด็นการเมืองเช่นที่เคยเกิดขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ **นายจตุติ ไกรฤกษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รับมอบหมายตอบกระทู้ถามแทนนายกรัฐมนตรี เรื่อง ผลความคืบหน้าในการพัฒนาสภาองค์กรชุมชน (นายอนุศักดิ์ คงมาลัย สมาชิกวุฒิสภา : ผู้ตั้งกระทู้ถาม) จึง**ได้รับทราบข้อมูลว่า ประเทศไทยมีสภาองค์กรชุมชน ๗,๐๐๐ กว่าแห่งที่ได้ตั้งไปแล้ว กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ระดับ A กว่าร้อยละ ๑๒ ระดับ B ร้อยละ ๓๐ ระดับ C ร้อยละ ๕๐ ที่เหลือก็เป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการสนับสนุนหรือสร้างความเข้าใจให้มากขึ้น สำหรับพื้นที่ที่ยังไม่มีการจัดตั้ง เนื่องจากยังมีช่องว่างของกฎหมายในการกำหนดพื้นที่ในเขตเทศบาลนครและเทศบาลเมืองซึ่งกำลังอยู่ระหว่างการเสนอแก้ไข งบประมาณที่กระทรวงได้รับมาสนับสนุนการจัดตั้งก็ถูกตัดลงไปเรื่อย ๆ และมีเพียงงบดำเนินการ เพียงแห่งละ ๕,๐๐๐ - ๖,๐๐๐ บาทต่อปีเท่านั้น

ที่ผ่านมา จะมีกลไกปกครองท้องถิ่นผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด - นายอำเภอ ลงสู่กำนัน - ผู้ใหญ่บ้านคอยดูแลด้านปกครองด้านความมั่นคง แต่หลังปี ๒๕๓๗ เป็นต้นมา ได้มีกลไกปกครองท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสมัครรับเลือกตั้งมาเป็นผู้บริหารท้องถิ่น ด้วยเชื่อว่าจะสามารถจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตนเองได้ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ถือเป็นผู้แทนคนในตำบลนั้นก็ตาม แต่ด้วยกลไกสายบังคับบัญชาโดยเฉพาะเรื่องระเบียบวินัยและกลไกทางราชการผ่านกระทรวงมหาดไทยลงมา ก็กลับทำให้ อบต. ก็กลายเป็น “ส่วนราชการย่อย” ที่ยังยึดติดระบบราชการ ไม่ตอบโจทก์การมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน แม้ว่าทั้งสองกลไกจะไปทำประชาคมเรื่องต่าง ๆ แต่บางครั้งเป็นไปในลักษณะ “ต่างคนต่างทำ” และวิธีการก็ยังไม่มีการและไม่ได้นำวิธีคิดภาคประชาชนขึ้นมาเท่าใดนัก

“สภาองค์กรชุมชนตำบล” จึงถูกออกแบบให้เป็นกลไกภาคประชาชนที่มีการตั้งกลุ่มย่อย ๆ ขึ้นมาในแต่ละชุมชนโดยอิสระ โดยให้จัดแจ้งกับกำนันตามที่กฎหมายรองรับ การจัดแจ้งดังกล่าวไม่ได้เป็นไปในลักษณะการขออนุญาต แต่เป็นไปในลักษณะการแจ้งให้ทราบ จึงเท่ากับเป็นอำนาจภาคประชาชนที่สถาปนาขึ้นอย่างแท้จริง ด้วยความสามารถของตนเอง แต่ละกลุ่มจะมาจากภาค

ประชาชน จะประกอบด้วยสมาชิกจำนวนเท่าใดก็ตาม ก็สามารถตั้งกลุ่มขึ้นมาได้ และเป็นกลไกในการสร้างความคิดใหม่ ๆ ในพื้นที่ จุดเด่น คือ สภาองค์กรชุมชนตำบลในแต่ละแห่งสามารถระบุปัญหาหรือสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงในพื้นที่ และร่วมกันคิดว่า จะทำอย่างไรให้ชุมชนอยู่ดีมีสุข กระบวนการกลุ่มของสภาจึงเปรียบเสมือนการนำปัญหาในแต่ละเรื่องมาปฏิสัมพันธ์กัน

การประชุมคณะอนุกรรมการ **นายชาติชาย เหลืองเจริญ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลเนินขี้ อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง** ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนว่า

สภาองค์กรชุมชนตำบลจะเน้นเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ประชาชนรู้จักการจัดการตนเองในรูปแบบของกลุ่มองค์กรชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและเพื่อให้เกิดการทำงานที่เป็นเครือข่ายภายใต้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.๒๕๕๑ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวทำให้ประชาชนมีโอกาสจัดการตนเองได้มากขึ้น และรัฐเองก็ได้มีการจัดทำกลไกเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยได้วางกรอบแนวทางการทำงานภายใต้วิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยการรวมกลุ่มกันจัดทำเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนที่ได้มีการพัฒนามาเป็นระบบเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคง

เนื่องสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มีภารกิจในการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการ และหลักการพัฒนาที่ให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม โดยงบประมาณที่ได้รับจะเป็นงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยแบ่งการบริหารจัดการภายในองค์กรเป็นด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน การบริหารจัดการด้านสวัสดิการชุมชน และด้านสภาองค์กรชุมชน และสนับสนุนงบประมาณโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการบ้านมั่นคง โครงการบ้านพอเพียง นอกจากนี้ ยังมีการปลูกสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนของงานพัฒนาชุมชน รวมทั้ง การออกแบบการทำงานหรือการพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดของชาวบ้านจนเกิดการพัฒนาในชุมชนและการร่วมกันฝึกกำลังกับกลไกภาครัฐ โดยมีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหารองค์กรให้บรรลุ ๒ เรื่อง คือ (๑) ทำให้องค์กรชุมชนชาวบ้านที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีความแข็งแรง (๒) ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยได้ดำเนินการจัดทำโครงการที่มีแนวทางสำคัญที่ให้คนในชุมชนเจ้าของโครงการเป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหาและจัดการตนเอง โดยมีภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุน เพื่อแก้ไขปัญหาจัดการตนเองด้านที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันของคนในชุมชนเกิดการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบ ทำให้คนจนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เกิดรูปธรรม

สำหรับการแก้ไขปัญหามิรูปแบบการแก้ไขปัญหามากหลาย และเกิดการพัฒนามีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย โดยโครงการที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เช่น โครงการบ้านมั่นคง โครงการบ้านพอเพียงและการจัดระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่จะทำให้คนในชุมชนมีชีวิตที่มั่นคงและพอเพียง นอกจากนี้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ยังได้ส่งเสริมและสนับสนุนการทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจฐานราก ที่เรียกว่าระบบเศรษฐกิจและทุน โดยมีชาวบ้านและคนในชุมชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นภาคเกษตรกรเป็นหลัก ด้วยเหตุดังกล่าวเศรษฐกิจฐานรากจะเติบโตไปได้ก็ด้วยวิธีการสำคัญด้วยกัน ๕ เรื่อง คือ (๑) พลิต (๒) แปรรูป (๓) การตลาด (๔) การท่องเที่ยว และ (๕) การสื่อสาร ที่เป็นหัวใจสำคัญที่นำไปสู่เศรษฐกิจฐานรากที่แข็งแรงและสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของสภาองค์กรชุมชน

สภาองค์กรชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนในตำบลเกิดความเข้มแข็งและสมาชิกองค์กรชุมชน รวมทั้งประชาชนทั่วไปในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนทำให้คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจที่สร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจกสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่น โดยจะเห็นได้จากช่วงวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - 19) ที่ผ่านมานั้น ภาคการผลิตของชุมชนมีความแข็งแรงมั่นคงและไม่ได้รับผลกระทบเนื่องจากคนในชุมชนมีเศรษฐกิจฐานรากของผลผลิตทางเกษตรกรรม ทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภค รวมทั้งภาคของการบริการของคนในชุมชนที่ยังคงเข้มแข็งและมั่นคงสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ได้รับผลกระทบเพราะมีกลไกการออกแบบฐานรากเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและตามแนวคิดของคนในชุมชนโดยมีภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุน

หลักเกณฑ์การประเมินความเข้มแข็งของชุมชนกำหนดไว้ ๕ มิติด้วยกัน คือ

(๑) สำนึกในความเป็นพลเมืองของคนในชุมชน

(๒) เกิดการก่อตั้งกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนที่มีกิจกรรมครอบคลุมทั้งตำบล

(๓) คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

(๔) คนในชุมชนสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์กับกลไกที่เกี่ยวข้องกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคนในชุมชนเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนกลไกนี้เอง ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้นำในการขับเคลื่อน

นายวิจิตร แก้วจิตคงทอง นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
ได้ให้ข้อมูลว่า การสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนที่แท้จริงการออกแบบการทำงานหรือการพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดของชาวบ้านจนเกิดการพัฒนาในชุมชน

ตลอดจนการฝึกพลังชุมชนกับกลไกภาครัฐเพื่อดำเนินการและพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานผ่านกลไกของสภาองค์กรชุมชนตำบลที่ผ่านมาพบว่า **ชุมชนที่ประสบความสำเร็จและเป็นต้นแบบของชุมชนเข้มแข็งได้นั้น รัฐจะให้สิทธิในการจัดการตนเองกับชุมชน ไม่จำกัดหรือวางกรอบให้ชุมชนในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนคนในชุมชนเองจะช่วยกันคิดและเกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในเรื่องที่จะพัฒนา**

ยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศที่เชื่อมโยงกับระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง

คณะอนุกรรมการได้พิจารณาศึกษาในเรื่อง “การขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง” มาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ทั้ง ๖ ด้านหลัก ที่มีเป้าหมายภาพรวมในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า คือ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ย่อมต้องสร้างรากฐานที่มั่นคงเสียก่อน หรือเป้าหมายของแผนการปฏิรูปประเทศทั้ง ๑๒ แผน จะพบว่า พลังของชุมชนฐานรากจะทำให้ทุกแผนการปฏิรูปประเทศประสบความสำเร็จได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองและด้านสังคมที่มุ่งเน้นให้สังคมเกิดความอันหนึ่งอันเดียวกัน ยอมรับในความแตกต่างและมีความเอื้ออาทรกันผ่านกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การรับรู้ และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม เช่น การจัดพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น การส่งเสริมวัฒนธรรมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในรูปแบบการมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือ เพื่อสร้างการยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง

เมื่อได้พิจารณาศึกษายุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศแล้ว คณะอนุกรรมการได้สรุปยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องโดยตรงกับการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง สรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ชาติด้านความการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทาง

สังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญที่ให้ความสำคัญการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ คือ

๑. การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ

- ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก โดยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
- ปฏิรูประบบภาษีและคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อสร้างความเสมอภาคและเป็นธรรม
- กระจายการถือครองที่ดินและการเข้าถึงทรัพยากรแก้ไขปัญหาคอขวดความขัดแย้งพื้นที่ป่ากับซ้อนพื้นที่ทำกิน
- เพิ่มผลิตภาพและคุ้มครองแรงงานไทย
- สร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับคนทุกกลุ่มคน
- ลงทุนช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและการศึกษา
- สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

๒. การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ

- พัฒนาศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในภูมิภาค
- กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละกลุ่มจังหวัดในมิติต่าง ๆ
- จัดระบบเมืองที่เอื้อต่อการสร้างชีวิตและสังคมที่มีคุณภาพและปลอดภัย
- ปรับโครงสร้างและแก้ไขกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
- พัฒนากำลังแรงงาน วางแผนกำลังคนที่สอดคล้องกับการพัฒนา
- สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่บนฐานข้อมูลความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

๓. การเสริมสร้างพลังทางสังคม

- สร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปัน ไม่ทอดทิ้งกัน และมีคุณธรรม
- สนับสนุนความร่วมมือทุกภาคส่วน ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน
- ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ และบทบาทของสตรีในการสร้างสรรค์สังคม
- สนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมทุนทางสังคมและวัฒนธรรม
- สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสร้างสรรค์เพื่อรองรับสังคมยุคดิจิทัล

๔. การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ

- ส่งเสริมการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน ให้มีขีดความสามารถในการจัดการวางแผนชีวิต สุขภาพ ครอบครัว การเงินและอาชีพ
- เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพาตนเอง

- สร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน
- สร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับชุมชน

แผนการปฏิรูปประเทศ

โดยในแผนการปฏิรูปประเทศได้วางเป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตามแผนการปฏิรูปประเทศในระดับชุมชนและท้องถิ่นไว้ ดังนี้

- ชุมชน/ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง โดยสามารถจัดการตนเองและทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างได้
- มีกลไกสถาบันการเงินชุมชนเพื่อสนับสนุนการสร้างอาชีพและรายได้การพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยการสนับสนุนทั้งด้านการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย การสร้างกลไกพัฒนาร่วมกับภาคเอกชน
- การจัดตั้งแพลตฟอร์มพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) เพื่อเพิ่มโอกาสในการเติบโตของธุรกิจชุมชน เพิ่มการเข้าถึงตลาดและทรัพยากร
- การจัดตั้งกองทุนการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund) เพื่อสนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือกับระหว่างวิสาหกิจชุมชนและภาคเอกชนให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในพื้นที่
- ชุมชน/ท้องถิ่นจะมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การแก้ปัญหาในชุมชนตรงกับสภาพปัญหาและมีเจ้าภาพดำเนินการที่ชัดเจน (Accountability) ซึ่งจะช่วยบรรเทา ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันอาจเกิดจากการพัฒนาที่กระจุกตัวที่ส่วนกลาง

เมื่อพิจารณาในเนื้อหาของสาระสำคัญของแผนการปฏิรูปประเทศ ทั้ง ๑๒ แผนแล้ว จะพบว่า “การขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็ง” จะมีประเด็น วิธีการและเป้าหมายที่ระบุอยู่ในแผนการปฏิรูปด้านสังคม

แผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม

การปฏิรูปการออม สวัสดิการ และการลงทุนเพื่อสังคม เน้นการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic security) ให้แก่คนทุกกลุ่ม และให้สถาบันทางสังคมสามารถแบ่งเบาภาระการลงทุนทางสังคมของรัฐบาล เนื่องจากที่ผ่านมา คนไทยมีการออมอยู่ในระดับต่ำและไม่เพียงพอที่จะใช้ในการดำรงชีวิตในวัยสูงอายุ ประกอบกับกระแสการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จะสามารถสนับสนุนภาครัฐในการจัดบริการทางสังคมให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยประเด็นการปฏิรูปการออม สวัสดิการ และการลงทุนเพื่อสังคมให้ความสำคัญกับการปรับปรุงระบบการออมทั้งภาคสมัครใจและภาคบังคับเพื่อให้คนไทยทุกคนมีรายได้เพียงพอหลังพ้นวัยทำงาน รวมทั้งลดความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และบริการของรัฐ ดังนี้

(๑) การปรับปรุงรูปแบบการตลาด ผลิตภัณฑ์ การอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเพิ่มสมาชิกในกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

(๒) การศึกษาและออกกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญในรูปแบบ

การออกภาคบังคับภายใต้หลักการระดมการออมทั้งผู้รับสวัสดิการสังคม เจ้าของกิจการ และรัฐบาล เพื่อสร้างระบบให้คนไทยมีบำนาญหลังพ้นวัยทำงาน

(๓) จัดสรรภาษีมูลค่าเพิ่มส่วนหนึ่งคืนให้แก่ผู้เสียภาษีตามเลขบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อเป็นเงินออมของผู้เสียภาษี

(๔) ปรับปรุงกฎหมายระบบสวัสดิการที่มีอยู่/ลดการให้สวัสดิการระบบปิดเป็นระบบเปิดมากขึ้น เพื่อให้สิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากสวัสดิการต่างๆมีความเหมาะสมและเป็นธรรม

การปฏิรูปกลุ่มผู้เสียเปรียบในสังคม ดำเนินการภายใต้แนวคิด “ปฏิรูปเพื่อปลดอุปสรรค” โดยเฉพาะอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้คนบางกลุ่มในสังคมได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การเมือง กฎหมายและวัฒนธรรม ตลอดจนความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม โดยเน้นการสร้างโอกาสให้คนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมในทุกมิติ ในกลุ่มเป้าหมายสำคัญ อาทิ เด็ก และเยาวชน สตรีผู้พิการ ผู้สูงอายุ คนยากจน คนไร้ที่พึ่ง บุคคลไร้สถานะทางทะเบียนราษฎร ผู้พันโทฯ ผู้ตัดเชื้อเอช ไอ วี และผู้บริโภครายได้ต่ำ/การทำงาน ๔ ประการ คือ การสังคมสงเคราะห์ (social work) การเสริมพลัง (strengthening and empowerment) และการจัดสวัสดิการ (welfare) เพื่อปรับปรุง ระบบความช่วยเหลือและเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้เสียเปรียบในสังคมให้มีประสิทธิภาพ โดยมีประเด็นปฏิรูป ๗ ประเด็น ได้แก่

(๑) ปฏิรูประบบขนส่งสาธารณะไม่ให้เป็นอุปสรรคเพื่อคนทั้งมวล (Design for all) โดยผลักดันการก่อสร้างรถไฟฟ้าในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และโครงสร้างพื้นฐานบริการขนส่งสาธารณะอื่นๆ ให้ทุกคน/ทุกกลุ่มเข้าถึงได้โดยไม่เป็นอุปสรรค รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการออกแบบที่เป็นสากล (Universal design)

(๒) ปฏิรูปกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยสนับสนุนและเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์บริการคนพิการ และปรับปรุงรูปแบบการใช้ เงินกองทุนฯ ให้เป็น unit-cost ที่เน้นโครงการเสริมสร้างอาชีพคนพิการที่ไม่สามารถทำงานในสถานประกอบการได้

(๓) เสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุในการทำงาน โดยขยายอายุเกษียณราชการ แก่ไขบกบัญญัติของกฎหมายที่ให้ผู้สูงอายุสามารถรับงานเป็นชิ้นงาน

(๔) ปฏิรูประบบการคุ้มครองผู้บริโภค โดยแก้ไขพระราชบัญญัติการคุ้มครองผู้บริโภค ให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจทางปกครอง และใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางสื่อสารให้ผู้บริโภคในการรักษาสิทธิต่าง ๆ

(๕) ปฏิรูปการขึ้นทะเบียนกับผู้ไร้สถานะทางทะเบียนราษฎร โดยกำหนดแนวทางและแผนการขึ้นทะเบียน โดยเฉพาะกลุ่มคนพิการ คนยากจน กลุ่มคนบนพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์

(๖) การเปลี่ยนแปลงนโยบายประชากรเพื่อเสริมสร้างดุลประชากรในอนาคต โดยให้สิทธิในการลดหย่อนค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงเทคโนโลยีช่วยอนามัยเจริญพันธุ์ และพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้มาตรฐาน/ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อลดภาระการดูแลของพ่อแม่

(๗) เสริมพลังสตรี โดยแก้ไขกฎหมาย/ระเบียบที่เป็นอุปสรรคเพื่อเพิ่มสัดส่วนสตรีในตำแหน่งบริหารขององค์กร

การจัดการข้อมูลและองค์ความรู้ด้านสังคม เป็นประเด็นปฏิรูปสำคัญที่จะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐ ทราบความต้องการของประชาชนได้อย่างชัดเจน สามารถนำไปจัดทำนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บข้อมูลและให้เกิดการบูรณาการข้อมูลด้านสังคมระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการใน ๓ กิจกรรม ได้แก่

(๑) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดเก็บและบริหารข้อมูลและสารสนเทศในระดับชุมชนและตำบล โดยออกแบบระบบเชื่อมโยงกับข้อมูลประเภทอื่น ๆ และรวมอยู่ในข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) ของรัฐบาล พร้อมออกแบบระบบความปลอดภัยควบคู่กับระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ

(๒) จัดลำดับความสำคัญการเปิดเผยข้อมูลที่ประชาชนต้องการทราบ และสร้างการรับรู้โดยสำรวจความต้องการข้อมูลที่ประชาชนต้องการรับรู้ ปรับปรุงการบริการภาครัฐ และปรับปรุงระบบการร้องทุกข์ให้สะดวกต่อการติดตามมากขึ้น

(๓) พัฒนาระบบข้อมูลด้านภาษี โดยนำผู้มีรายได้ เข้าระบบการแจ้งรายได้ทุกคน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำนโยบายให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น

การปฏิรูประบบสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง เน้นการจัดอุปสรรคในเชิงโครงสร้าง อาทิ ข้อจำกัดในการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน การขาดความต่อเนื่องในการจัดระบบสวัสดิการชุมชน การขาดการบูรณาการงานพัฒนาชุมชนระหว่างภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการภายใต้เงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ (๑) การเพิ่มสิทธิหน้าที่ อำนาจ ทรัพยากร (๒) การขจัดอุปสรรค ปกป้องคุ้มครอง และ (๓) การเพิ่มพลังความสามารถ โดยจะพัฒนาเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปกลไกการจัดการแบบมีส่วนร่วมและมาตรการทางกฎหมายใน ๒ ส่วนสำคัญ คือ การปฏิรูปเชิงพื้นที่ และการปฏิรูประบบและกลไกเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การบริหารชุมชน และการบริหารทรัพยากร ภายใต้ ๔ กิจกรรมสำคัญ ได้แก่

(๑) ปฏิรูประบบการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งเชิงพื้นที่ โดยให้ตำบลเป็นพื้นที่การพัฒนาอย่างบูรณาการ มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเชิงภูมิศาสตร์/แผนแม่บทชุมชนแบบบูรณาการ และให้มีคณะกรรมการ ประชาธิปไตยสนับสนุนตำบลเข้มแข็งระดับจังหวัดและระดับประเทศ

(๒) ปฏิรูปสิทธิและบทบาทชุมชน โดยจัดทำร่างพระราชบัญญัติรองรับสิทธิชุมชนและบุคคล ร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน แก้ไขพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ หรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทร่วมที่สำคัญ และยกระดับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจากองค์การมหาชนให้มีพระราชบัญญัติรองรับเพื่อความคล่องตัวในการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

(๓) ปฏิรูปทรัพยากรและทุนชุมชน โดยผลักดันพระราชบัญญัติธนาคารที่ดิน จัดทำร่างพระราชบัญญัติธนาคารต้นไม้ ออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ เพื่อกำหนดให้ต้นไม้เป็นทรัพย์สินและแก้ไขพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๔ รวมทั้ง พัฒนาระบบการบริหารจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน

(๔) ปฏิรูประบบสวัสดิการชุมชน โดยแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ และจัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ....

(๕) ปฏิรูประบบเศรษฐกิจชุมชน โดยจัดทำร่างพระราชบัญญัติสถาบันการเงินชุมชน จัดทำแผนพัฒนาระบบสัมมาชีพชุมชนที่เป็น matching model กับภาคธุรกิจ จัดทำร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพเพื่อสังคมให้เป็นกฎหมายส่งเสริมการทำงานเพื่อสังคม และปรับปรุงพระราชบัญญัติสหกรณ์ กฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสหกรณ์ทุกประเภทให้เข้มแข็ง

การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การรับรู้ และการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม
เพื่อให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (social cohesion) ยอมรับในความแตกต่างและมีความเอื้ออาทรกัน ซึ่งที่ผ่านมา การทำกิจกรรมทางสังคมยังมีน้อยและไม่ได้มีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ ขาดองค์การเฉพาะในการบริหารจัดการงานอาสาสมัคร โดยประเด็นการปฏิรูปให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะของประชาชนผ่าน กิจกรรมทางสังคมบนพื้นที่สร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำศักยภาพของอาสาสมัครและกลุ่มพลังต่าง ๆ ช่วยขับเคลื่อนสังคมให้เป็นสังคมคุณภาพ ดังนี้

(๑) การสร้างพลังจิตอาสา ดำเนินโครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” โดยจัดกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อพัฒนาชุมชนในทุกจังหวัด

(๒) การสร้างพลังแผ่นดิน ปฏิรูประบบอาสาสมัครในพื้นที่โดยจัดทำฐานข้อมูลอาสาสมัคร/กิจกรรมดำเนินการในพื้นที่ต่าง ๆ เร่งรัดฟื้นฟูกิจการลูกเสือไทย และผลักดันให้สภาเด็กและเยาวชนดำเนินกิจกรรมจิตอาสาในด้านต่าง ๆ ทั้งการศึกษา สุขภาพ กีฬา วัฒนธรรมท้องถิ่น

(๓) การสร้างพลังสร้างสรรค์ โดยสร้างและพัฒนาพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ทักษะชีวิต จัดเวทีให้ผู้สูงอายุแลกเปลี่ยนในรูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุ ยกกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นที่ฟื้นฟูและกล่อมเกล่าเด็ก และขยายเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อช่วยเหลือสาธารณะในรูปแบบของ จส. ๑๐๐

(๔) การสร้างพลัง ภูมิคุ้มกัน โดยจัดทำมาตรฐานดูแลสื่อออนไลน์ อาทิ จัดทำ rating เนื้อหาสื่อประเภทต่าง ๆ ก่อนเผยแพร่ระบบตรวจสอบข้อมูลข่าวสารบน smart phone และโครงการ Citizen Watchdogs โดยสร้างระบบดิจิทัลในการเฝ้าระวังทางสังคมในชุมชน

ข้อสรุปเบื้องต้นของคณะอนุกรรมการนำสู่การเดินทางไปศึกษาดูงาน

ตำบล เป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยซึ่งมีขนาดเล็กกว่าอำเภอและจังหวัด จึงจัดว่าเป็นเขตการปกครองระดับที่สาม จากข้อมูลการปกครองส่วนภูมิภาค ประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ประเทศไทยมีจำนวนตำบล ๗,๒๕๕ ตำบล จำนวนหมู่บ้าน ๗๕,๐๓๒ หมู่บ้าน

ตำบลจึงเปรียบเสมือนเป็นฐานรากของประเทศ ชุมชนตำบลครอบคลุมทุกตารางนิ้วของประเทศ เป็นที่อยู่ร่วมกันของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นที่อยู่ของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด เป็นที่สืบต่อทางวัฒนธรรม ถ้าพื้นที่ทั้งหมดมีการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - สิ่งแวดล้อม - วัฒนธรรม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย เชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน สังคมก็จะเกิดดุลยภาพและความยั่งยืน

ในวาระการปฏิรูปประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่เพียงแต่เป็นการแก้ไขกฎหมาย การปรับโครงสร้างหรือระบบของส่วนราชการเท่านั้น การที่จะทำให้เข้าใจได้ทั่วถึงทุกมิติ จะต้องลงไปให้ถึงกลไกภาคประชาชนในระดับตำบลด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิรูปชุมชนตำบลเข้มแข็ง นับว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปด้านสังคม เพราะชุมชนเป็นฐานรากของสังคม และเป็นคำตอบของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมแบบไทย

สำหรับการเดินทางไปศึกษาดูงานของคุณคณะอนุกรรมการในครั้งนี้ เป็นเสมือนการค้นหาคำตอบ เพื่อพิสูจน์ว่า หาก ๗,๒๕๕ ตำบล เกิดความเข้มแข็ง จัดการตนเองได้แล้ว เป้าหมายของประเทศไทยที่จะเกิดความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จะเป็นจริงได้หรือไม่ โดยผ่านการศึกษาดูงานในพื้นที่ตัวอย่างที่มีระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งที่ผ่านกลไกของสภาองค์กรชุมชน อันได้แก่ ชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล เต็มโต เป็นวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสามียอดขายกว่า ๒๐ ล้านบาทต่อปี และชุมชนตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นชุมชนที่มีฐานรากทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่เก่าแก่ยาวนาน จนถูกยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น ทั้ง ๒ ชุมชนมีกระบวนการขับเคลื่อนของชุมชนเป็นอย่างไร มีวิวัฒนาการ ขยายความร่วมมือ จนเข้มแข็งได้อย่างไร จนกลายเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น

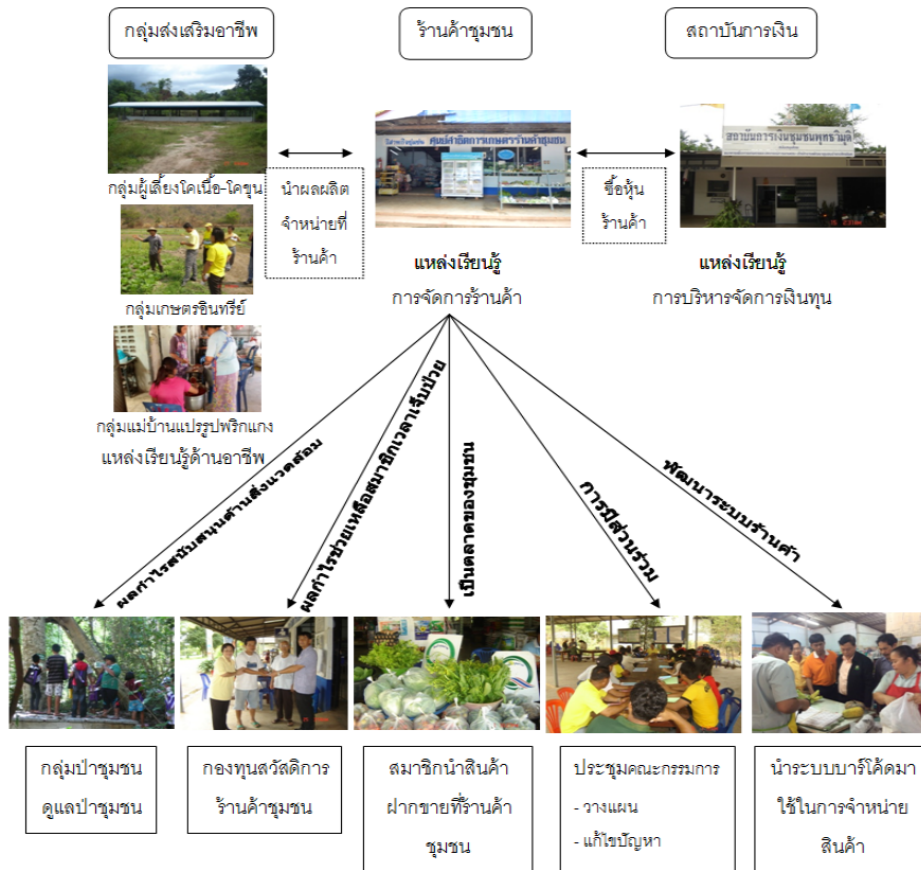

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลจากการเดินทางไปศึกษาดูงาน

วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา

ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา เริ่มดำเนินการในปี ๒๕๕๕ มีแนวคิดมาจากชุมชนเห็นปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรซื้อปุ๋ยในราคาแพง ขาดตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร รายจ่ายในการเดินทางซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคสูง ดังนั้น แกนนำจึงร่วมกันระดมความคิดเห็นจัดทำโครงการร้านค้าชุมชน เพื่อลดค่าใช้จ่าย มีทุนหมุนเวียนในชุมชน ชุมชนสามารถจัดสวัสดิการได้ด้วยชุมชนเอง จึงได้นำโครงการเสนอต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยโครงการดังกล่าวเกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จัดเก็บจากครัวเรือน ทำให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขพัฒนา กำหนดเป็นแผนชุมชนและได้นำมาถึงการร่วมกันจัดทำกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ เช่น ธนาคารหมู่บ้านในปี ๒๕๕๓ จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งทุนของชุมชน เพื่อแก้ไขหนี้ในระบบและการคิดดอกเบี้ยที่แพงเกินจริง โดยเริ่มจากการออมและการถือหุ้น และเริ่มดำเนินการจัดตั้งร้านค้าชุมชนในต้นปี ๒๕๕๕ เพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกและชุมชน โดยการจำหน่ายสินค้าราคาถูกที่ชุมชนต้องการ และเป็นตลาดจำหน่ายสินค้าเกษตร สินค้าแปรรูปที่ชุมชนผลิตขึ้นโดยการถือหุ้นตามกำลังทรัพย์ของสมาชิก โดยกำหนดไว้เบื้องต้นหุ้นละ ๑๐๐ บาท ไม่เกิน ๑๐๐ หุ้นต่อสมาชิก ๑ ราย

ผังภาพแสดงภาพรวมของการดำเนินงานศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา

ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น สมาชิก ๑ รายซื้อหุ้นได้ไม่เกิน ๒๐๐ หุ้นยกเว้นเงินที่สมาชิกกู้จากกองทุนภายในหมู่บ้าน สามารถซื้อหุ้นได้ไม่จำกัด และกลุ่มองค์กรประชาชนหรือโรงเรียนสามารถซื้อได้ไม่จำกัดหุ้น โดยเริ่มแรกมีสมาชิก ๘๕ ราย จำนวนหุ้น ๘๐๐ หุ้น เป็นเงิน ๘๐,๐๐๐ บาท เริ่มดำเนินการครั้งแรกอยู่ที่ หมู่ ๗ บ้านพุมุดโดยอาศัยร้านค้าของคณะกรรมการจำหน่ายสินค้า เมื่อจำหน่ายได้ ๖ เดือน มีการสรุปงมดูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น และทำให้สมาชิกได้รับรู้ผลร่วมกันถึงผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ และเริ่มระดมหุ้นครั้งใหม่มีสมาชิกสนใจเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้นโดยมีหุ้นเพิ่มขึ้นเป็น ๘,๐๐๐ หุ้น เป็นเงิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท และมีมติให้จัดหาสถานที่จัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้นและมาได้มาซื้อที่ดินที่หมู่ ๘ บ้านพุดเตยจำนวน ๖ ไร่ โดยการผ่อนชำระ และดำเนินการจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้นโดยความร่วมมือของคณะกรรมการและสมาชิกช่วยกันก่อสร้างอาคาร ปัจจุบันได้ซื้อที่ดินเพิ่มเติมเป็น ๘ ไร่ พร้อมบ้านพักอีก ๑ หลัง และได้ก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมตามจำนวนสินค้าที่เพิ่มมากขึ้น และกิจกรรมที่ขยาย

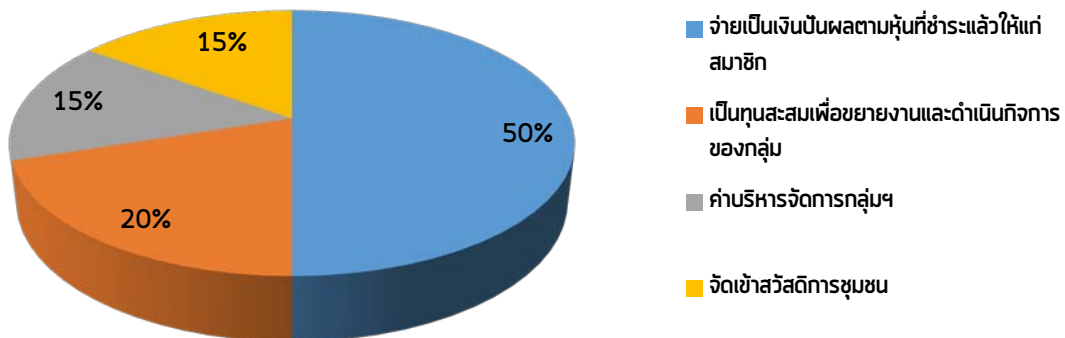

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ในชุมชนโดยใช้หลักเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย สร้างระบบเศรษฐกิจแบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การตลาดโดยมีสมาชิกและบุคคลทั่วไปเป็นผู้บริโภค การบริหารงาน มีคณะกรรมการจำนวน ๑๕ คน มาจาก ๕ หมู่บ้านโดยแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามหน้าที่คณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์สาธิตการเกษตร ร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา โดยมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง มีพนักงานจำนวน ๖ คน โดยแบ่งการทำงานเป็น ๒ ช่วงเวลา

สถานะปัจจุบัน มีจำนวนถือหุ้นของสมาชิกจำนวน ๕๖,๒๒๕ หุ้น เป็นเงิน ๕,๖๒๒,๕๐๐ บาท มีสมาชิกทั้งหมด ๖๐๗ คน มียอดขายในปีที่ผ่านมา ๒๒,๒๑๒,๗๕๘ บาท

การปันผล ปีงบประมาณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ของทุกปี และเป็นผลในเดือนมกราคมของทุกปี

การปันผล

กิจกรรมของศูนย์สาธิตการเกษตรร้านชุมชน มีดังนี้

- ๑) จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค อุปกรณ์การเกษตร เพื่อให้เกษตรกรสามารถซื้อปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์การเกษตรได้ในราคาถูก และสามารถประหยัดค่าเดินทางในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคได้
- ๒) ตลาดกลางการจำหน่ายสินค้าชุมชน เพื่อสร้างตลาดกลางชุมชนรองรับผลผลิตทางการเกษตร
- ๓) ทุนหมุนเวียน เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
- ๔) สร้างต้นแบบร้านค้าชุมชน เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้

๕) ขยายผล คือ หนุนเสริมให้เกิดการขยายแนวคิด ร้านค้าชุมชนในทุกหมู่บ้าน การจัดการสวัสดิการสมาชิก การการศึกษาเด็กและเยาวชน ค่ารักษาพยาบาล สวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม พัฒนาแกนนำคนรุ่นใหม่

๖) ส่งเสริมให้เกิดการออม เมื่อสมาชิกซื้อสินค้าในร้านค้าชุมชน จะได้ส่วนแบ่งปันผลคืนกำไรให้สมาชิก

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสร้างอาชีพ มีรายได้เพิ่มไม่ใช่นั้นนอกกระบวนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และส่งผลต่อการรวมตัวรักษาพื้นที่ป่าและสิ่งแวดล้อม ทำให้สมาชิกอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสมดุล เส้นทางก่อนที่จะประสบผลสำเร็จอย่างที่เห็น ต้องเริ่มต้นจากการทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่น ให้รู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน แต่ปัจจุบันยังคงเกิดปัญหาเรื่องที่ดินในการตั้งร้านค้า และการจดทะเบียนผลิตภัณฑ์สินค้า ตลอดจนการขอมตรฐานสินค้าต่าง ๆ ชุมชน ซึ่งต่อปัญหาดังกล่าว ชุมชนตำบลท่าเสาได้ร่วมกันเสนอแนะทางออกเรื่องธนาคารที่ดิน โดยการขอเช่าซื้อที่ดินผ่อนส่ง ๓๐ ปี ในจังหวัดกาญจนบุรี การขอใช้ที่ดินป่าเสื่อมโทรม การใช้พื้นที่ราชพัสดุของทหารหลังศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งต้องการขอคืนพื้นที่ป่าในบริเวณดังกล่าว เป็นต้น

การหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในครั้ง นี้ แกนนำภาคประชาชนได้ร่วมกันสะท้อนปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ดังนี้

นายวันชัย เรืองขจร นายกเทศมนตรีตำบลหนองฝ้าย ได้สะท้อนปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในเรื่องที่ดินทำกิน โดยได้ยกกรณีตัวอย่าง ดังนี้

ปัญหาที่ ๑ ผู้ที่ถือเอกสารที่ดิน ส.ป.ก. ๔-๐๑ ได้ทำกินอยู่ในเขตพื้นที่ ส.ป.ก. ลักษณะอยู่ไปนาน ๆ ยิ่งจนลง ผลสุดท้ายก็ต้องไปกู้หนี้ยืมเงินจากอีกคนหนึ่ง พอถึงเวลาใช้หนี้ก็หาเงินไม่ทันก็ต้องเอาที่ดิน ส.ป.ก. นั้นยกไปใช้หนี้ ทั้งที่รู้ว่าผิดกฎหมายของ ส.ป.ก. แต่ความยากลำบากและความจำเป็นต่าง ๆ ทำให้ต้องทำอย่างนั้นและผู้ที่ได้ที่ดินไปส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งผู้รับก็รู้ว่าไม่ถูกต้องตามกฎหมายของ ส.ป.ก. แต่จำเป็นต้องรับ เพราะถ้าไม่รับไว้ก็ไม่ได้เงินคืน อีกทั้งอยากจะให้ลูกหลานได้มีที่ดินประกอบอาชีพในภายภาคหน้า พอตกลงใช้หนี้ที่ยืมกันแล้ว ผู้มอบที่ดินก็โยกย้ายไปอยู่ที่อื่น ทิ้งภาระไว้ให้กับผู้รับที่ต้องถือเอกสารสิทธิ์ที่ดิน (ส.ป.ก. ๔-๐๑) ที่ไม่ใช่ชื่อของตนเอง ซึ่งผู้รับบางคนก็มีอายุมากขึ้นหรือเสียชีวิตไปบ้างแล้วก็มี แต่ก็ไม่สามารถโอนที่ดินให้ลูกหลานได้

ปัญหาที่ ๒ ในเขตพื้นที่ที่มีความเจริญ ก็มีปัญหาเรื่องแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เช่น ในเขตเทศบาลตำบลหนองฝ้าย เป็นตลาดที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีการนำบ้านและที่ดินไปกู้เงินนอกระบบ เสียดอกเบี้ยจำนวนมาก เป็นผลกระทบต่อความเป็นอยู่ บางรายไม่สามารถไต่ถอนออกได้ ต้องยกที่ดินให้โดยผิดกฎหมายของ ส.ป.ก. ทั้งที่มีเพียงเอกสาร ส.ป.ก. ๔-๐๑ หรือ ๔ -๐๑ (ข)

ปัญหาที่ ๓ ประชาชนที่ทำงานในกรุงเทพฯ ที่มีที่อยู่เขตเทศบาลซึ่งได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจทำให้ไม่มีงานทำและส่วนใหญ่กลับมามีการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่มีแนวคิดในการทำเศรษฐกิจพอเพียง บางรายไม่มีที่ดินจะเช่าหรือซื้อที่ดินก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากเป็นที่ดิน ส.ป.ก.

ปัญหาที่ ๔ ผู้ประกอบอาชีพลานมันก็มีปัญหาไปอีกแบบหนึ่ง ที่หน่วยงาน ส.ป.ก. แจงให้เจ้าของลานมันไปมอบที่ดินคืนให้ ส.ป.ก. และทำเป็นหนังสือขอเช่าที่ดินกับ ส.ป.ก. ทั้ง ๆ ที่เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. เป็นผู้ออกเอกสารสิทธิ์ให้เมื่อหลายปีมานี้ ทางเจ้าของลานมันก็ไม่เห็นด้วยเรื่องก็ยังคงค้างอยู่

ปัญหาที่ ๕ หน่วยงานราชการที่จะดำเนินการก่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภคในพื้นที่ ส.ป.ก. ก็ต้องขออนุญาตจาก ส.ป.ก. เทศบาลตำบลหนองฝ้ายเคยทำหนังสือขออนุญาตก่อสร้างไปจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลา ๒ ปีกว่า ยังไม่ได้รับอนุญาต ทำให้เกิดกำหนดระยะเวลาที่หนังสือจัดสรรงบประมาณให้ท้องถิ่นดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด ทำให้ประชาชนพลาดโอกาสที่จะได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดสร้างสิ่งสาธารณูปโภค นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง

ดังนั้น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว จึงขอเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น สามารถเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์ได้ แต่ผู้รับโอนต้องเป็นเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีจำนวนที่ดินที่ถือครองไม่เกินรายละ ๕๐ ไร่ หรือเป็นที่อยู่อาศัยต้องไม่เกินรายละ ๒ ไร่ เป็นต้น เนื่องจากวิถีชีวิตของคนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเศรษฐกิจและสังคมอยู่ตลอดเวลา\

นายสิริพงศ์ สิบนิยม นายกเทศมนตรีตำบลห้วยกระเจา ได้สะท้อนถึงความเดือดร้อนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยกระเจา ว่าได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ ก.บ.ท.๕ ดังนี้

ปัญหาที่ ๑ ในเขตพื้นที่ที่มีความเจริญก็มีปัญหาเรื่องแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เช่น ในเขตเทศบาลตำบลห้วยกระเจา เป็นตลาดที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีการนำบ้านและที่ดินไปกู้เงินนอกระบบ และเสียดอกเบี้ยเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และบางรายไม่สามารถไถ่ถอนได้ จนต้องยอมยกที่ดินให้โดยผิดกฎหมายของ ก.บ.ท.๕

ปัญหาที่ ๒ ประชาชนที่ทำงานในกรุงเทพมหานครที่มีที่อยู่ในเขตเทศบาลซึ่งได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจ ทำให้ไม่มีงานทำและส่วนใหญ่กลับมามีการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่มีแนวคิดในการทำเศรษฐกิจพอเพียง บางรายไม่มีที่ดินจะเช่าหรือซื้อที่ดิน จึงไม่สามารถทำได้เนื่องจากเป็นที่ดิน ก.บ.ท.๕

ปัญหาที่ ๓ บ้านที่อยู่อาศัยไม่สามารถขอมิเตอร์ไฟฟ้าตาวไรได้ เนื่องจากไม่มีเอกสารสิทธิ์

ดังนั้น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว จึงขอเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด

นายพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง ประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชน ต.ท่าเสา อ.ท่าเสา ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

๑) ที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ให้ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูป (สปก.) ควรให้สิทธิ์การครอบครองให้เป็นของประชาชนที่ครอบครองอยู่ในปัจจุบันและสามารถประกอบอาชีพได้ทุกประเภท

๒) ที่ดินอนุรักษ์ เห็นควรให้ที่ดินอนุรักษ์ที่ได้ทำการสำรวจแล้วให้รัฐแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิ์ในการครอบครองและประกอบอาชีพได้ทุกประเภทตามกฎหมาย

๓) ที่ดินธนารักษ์ เห็นควรให้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ประชาชนที่อยู่อาศัยเดิมสามารถครอบครองและออกเอกสารสิทธิ์

๔) ที่ดินทหาร เห็นควรให้มีการสำรวจพื้นที่ทั้งหมดที่มีประชาชนอยู่อาศัยและทำกิน และร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่ทหารใช้และดำเนินการจริง ส่วนที่ไม่ได้ดำเนินการให้คืนรัฐและให้รัฐจัดสรรให้ประชาชนที่อยู่เดิมได้อาศัยต่อเนื่องและผู้ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันได้มีสิทธิ์ครอบครอง และสามารถออกเอกสารสิทธิ์ รวมทั้งประกอบอาชีพได้ทุกประเภทตามกฎหมาย

๕) ข้อเสนอแนะเร่งด่วน คือ เห็นควรให้ที่ดิน ภ.บ.ท.๕ สามารถดำเนินการปลูกบ้านที่อยู่อาศัย ขอลเลขที่บ้าน ไฟฟ้า น้ำประปา รวมถึงการแยกบ้านจากครอบครัวเดิมให้สามารถดำเนินการได้ทันที

อนึ่ง แกนนำภาคประชาชนได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะอนุกรรมการเพื่อช่วยแก้ไข ปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี คณะอนุกรรมการจะได้นำเรื่องเข้าสู่ระบบการร้องทุกข์ของวุฒิสภา เพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าว โดยเร่งด่วน

ป่าชุมชนบ้านพุเตย - พุราด

ภาพถ่ายทางอากาศป่าชุมชนพุเตย - พุราด ปี ๒๕๖๓

ป่าชุมชนบ้านพุเตย - พุราด ตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ ๗ , ๘ และ ๑๑ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ด้านหลังโรงเรียนบ้านพุเตย และหลังวัดพุเตย เป็นพื้นที่อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค สภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณ มีพรรณไม้หลากหลายชนิดอยู่ในพื้นที่ เช่น ประดู่

แดง มะค่าโมง ชิงชัน มะม่วงป่า มะกอกป่า ตะเคียน เต็ง รัง พะยอม สมอไทย จั้ว รกฟ้า ไม้ป่า และไม้รวก บางพื้นที่มีป่าไผ่หนาแน่น ชาวบ้านต้องการรักษาป่าผืนนี้ไว้เพื่อเป็นสมบัติของชุมชน จึงได้ขอจัดตั้งเป็นป่าชุมชนกับกรมป่าไม้ โดยใช้ชื่อว่า **“ป่าชุมชนบ้านพุเตย - พุราด”**

พื้นที่ป่าชุมชนบ้านพุเตย-บ้านพุราด อยู่ในพื้นที่ป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๕๕๔ ได้รับการอนุมัติโครงการฯ ครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๔ เนื้อที่ ๓๗๕ ไร่ และได้ขยายพื้นที่เพื่อขอต่ออายุโครงการป่าชุมชน ครั้งที่ ๒ อนุมัติเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๒ เนื้อที่ ๔๑๐ ไร่ ๕๔ ตารางวา โดยมีการแบ่งบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนเป็น ๓ บริเวณ ได้แก่ (๑) บริเวณเพื่อการอนุรักษ์แบบเข้มข้น (๒) บริเวณเพื่อการอนุรักษ์ และ (๓) บริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ พื้นที่ป่าเป็นแหล่งรวมทรัพยากรธรรมชาติ ๓ ป่า (ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าพรุ) ให้กลายเป็น “หนึ่งป่าชุมชน” อีกด้วย

ป่าเต็งรัง

ป่าเบญจพรรณ

ป่าพรุ

แต่เดิมสภาพพื้นที่ป่ามีความเสื่อมโทรม โดยมีสาเหตุมาจากการอพยพย้ายถิ่นฐานและความยากจนของคนในพื้นที่ จึงต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในป่าเพื่อมาปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรม พันธุ์ไม้ กล้วยไม้ สมุนไพรต่าง ๆ ลดน้อยลง ทางชุมชนจึงได้เริ่มดูแลปลูกป่าเสริม มีการคืนกล้วยไม้กลับสู่ป่า ทำให้สภาพพื้นที่ป่าเกิดการฟื้นตัว และกลับมาอุดมสมบูรณ์

การบริหารจัดการป่าชุมชน

๑. ป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหาร แหล่งเรียนรู้ และแหล่งต้นลำธาร
๒. ขยายพันธุ์ไม้ ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพเยอะมากขึ้น
๓. พัฒนาป่าให้สมบูรณ์มากขึ้นและพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชน
๔. จัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
๕. สร้างระบบเศรษฐกิจเพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตทำให้ลดการใช้ทรัพยากรในป่าชุมชนและในป่าทั่วไป

การดำเนินการ

๑. แต่งตั้งตัวแทนจาก ๓ หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน/อบต./แกนนำเป็นคณะทำงานป่าชุมชน
๒. จัดประชุมทุกเดือน
๓. มีการลาดตระเวนสำรวจป่า

๔. ทำแนวกันไฟ
๕. ปลูกต้นไม้
๖. ทำฟายชะลอน้ำ

การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาคี

- ป่าไม้ได้ให้การสนับสนุนในการจัดตั้งป่าชุมชน/สนับสนุนงบประมาณบางส่วน/สนับสนุนการปลูกป่าทำฟาย

- อุทยานแห่งชาติไทรโยค สนับสนุนในการกำหนดแนวเขตทำให้เกิดป่าชุมชน
- ท้องถิ่น โรงเรียน วัด ให้ความร่วมมือในเรื่องการอบรม/การปลูกป่า/ทำฟาย
- อำเภอ/ฟายปกครอง
- พอช. สนับสนุนในเรื่องการปลูกป่า/สนับสนุนด้านเศรษฐกิจ

หน่วยงานภายนอก

- มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี สนับสนุนด้านวิชาการ/การขยายพันธุ์ไม้ในป่าชุมชน
- มหาวิทยาลัยเกษตรกำแพงแสน สนับสนุนด้านการอบรมวิชาการ
- มหาวิทยาลัยมหิดล ด้านวิชาการ

ภาคเอกชน

- SCG
- บริษัทเอกชน

แผนจัดการป่าชุมชนและกิจกรรมในปี ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖

๑. จัดทำเป็นศูนย์ขยายพันธุ์ไม้ป่าและสมุนไพร
๒. ปลูกไม้เสริมในโซนอนุรักษ์และใช้ประโยชน์
๓. ปลูกพืชอาหารป่าในโซนอาหาร
๔. พัฒนาเส้นทางศูนย์เรียนรู้ในโซนอนุรักษ์

๕. จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว
๖. จัดทำฝายเพิ่มเติม
๗. ส่งเสริมการปลูกไม้ป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ครอบคลุมทั้งตำบล

หมู่บ้านเขาพระ หมู่ที่ ๕ ตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

เมืองอู่ทอง เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ภายในตัวเมืองและบริเวณปริมณฑลพบโบราณสถานและโบราณวัตถุในวัฒนธรรมแบบทวารวดีเป็นจำนวนมาก ทั้งยังพบหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ แบบสังคมเกษตรกรรมยุคหินใหม่ต่อเนื่องถึงยุคโลหะ เมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว ต่อมาประมาณ ๒,๐๐๐ ปีพบหลักฐานโบราณวัตถุที่แสดงว่าเมืองโบราณอู่ทองเป็นเมืองท่าศูนย์กลางการติดต่อการค้าขายสำคัญของชุมชนโบราณในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับประเทศสำคัญของโลกในเวลานั้น และ เมื่อประมาณ ๑,๖๐๐- ๑,๘๐๐ ปีที่ผ่านมาราว พ.ศ. ๘๐๐ -๑๐๐๐ พบหลักฐานที่แสดงถึงการนับถือพุทธศาสนาในเมืองโบราณอู่ทอง โดยเฉพาะ

พุทธศาสนาแบบหินยานหรือเถรวาท ทำให้เมืองอุทองเกิดการปรับเปลี่ยน รูปแบบทางวัฒนธรรมสู่ วัฒนธรรมทวารวดี ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสมัยประวัติศาสตร์ยุคแรกสุดบนพื้นแผ่นดินไทย

จากความสำคัญของเมืองโบราณอุทองที่เป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ความเห็นชอบประกาศให้เมืองโบราณอุทองเป็นพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยมีองค์การบริหารการพัฒนา พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนแม่บทและ แผนปฏิบัติการ โดยการแปลงทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นจากแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์และเป็นการเชิญชวนให้เกิดกระแสเศรษฐกิจ สร้างสรรค์แพร่ขยายในวงกว้าง

นายภูสิต สมจิตต์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี : การบริหารราชการ

เป้าหมาย คือ ประชาชน แต่ปัจจุบันเรื่องที่ถูกเสนอขึ้นมาให้ทางจังหวัดก็มีข้อสงสัยว่าเรื่องเหล่านั้น สะท้อนความต้องการของประชาชนตามความเป็นจริงหรือไม่ ถ้าตรงกับความต้องการของประชาชน

ก็จะประสบความสำเร็จ แต่ถ้าไม่ตรงกับความต้องการ โครงการ นั้น ๆ ก็จะเป็นเพียงอนุสาวรีย์ให้ลูกหลาน แต่ไม่ได้เกิดประโยชน์ กับชุมชน กลไกของส่วนราชการ เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ พยายามค้นหาช่องทางที่ภาครัฐจะสามารถตอบสนองความ ต้องการของประชาชนได้โดยตรง โดยไม่ผ่านกลไกของท้องถิ่น หรือท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การที่จะทำให้ภาคประชาชนเข้มแข็ง เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา พี่น้องประชาชนต้องเกิดการรวมตัวกัน ให้การขับเคลื่อนปรากฏเป็นที่แจ้งชัด ไม่ต้องอาศัยกลไกตัวแทน ท้องถิ่น แต่ควรผ่านการขับเคลื่อนของกลไกสภาองค์กรชุมชน

ซึ่งเห็นว่าน่าจะเป็นทางออกที่ดี ข้อมูลที่ทางจังหวัดจะรับมาวางแผน/จัดทำโครงการก็จะเป็นข้อมูลที่ สะท้อนและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

พื้นที่อำเภออุทอง ประสบกับปัญหาพื้นที่ป่าไม้และที่ดินทำกินเช่นกัน ประชาชนในพื้นที่ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ หากจะถามกลับมาว่า ทางจังหวัดจะให้เอกสารสิทธิ์ได้หรือไม่ คำตอบ คือ ให้ได้ แต่ ต้องมีกฎหมายมารองรับ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาได้ เรื่องนี้รัฐบาลก็ทราบและ ตระหนักดี และพยายามค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยนโยบายการจัดที่ดินทำกินให้ได้ แต่ยังไม่ มี เอกสิทธิ์ การบริหารจัดการปัญหาดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ จะสามารถ ดำเนินการได้ก็เมื่อกฎหมายให้อำนาจ ส่วนราชการมีเจตนาดี แต่เจตนาที่ขัดกับกฎหมาย ข้าราชการจึง ระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง หรือรวมทั้งปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ปัญหาต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็น เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนจะต้องแสดงออก แสดงพลังความเข้มแข็งของภาคประชาชน ให้ทุกภาค ส่วนเห็นเป็นที่ประจักษ์ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดแก้ไขและพัฒนาพื้นที่

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ บ้านเขากำแพง : ความเป็นมาของการทำธนาคารน้ำใต้ดินและฟาย

ชะลอน้ำ เกิดจากพื้นที่ในหมู่ที่ ๔ บ้านวัดเขากำแพง ประสบปัญหาความแห้งแล้งมา ๔ ปีเศษ โครงการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากพระครูสุวรรณประชานุกูล เจ้าอาวาสวัดเขากำแพง และมีทีมจิตอาสาให้การสนับสนุน การทำธนาคารน้ำใต้ดินเป็นการทำด้วยมือ ไม่ใช่เครื่องจักร วิธีการ คือ เมื่อขุดดินลงไปประมาณ ๑ คอก จะพบว่าเป็นดินดาน ซึ่งไม่สามารถเก็บน้ำได้ ต้องขุดลงไปอีก

ประมาณ ๑ คอกจนพบดินดาน จะพบเป็นดินร่วนซุย รากไม้เก่า ขุดลงไปอีกจะมีอากาศโปร่ง ซึ่งตนทดลองทำแล้วสามารถเก็บน้ำจริง เมื่อฝนตกลงมา น้ำจะไหลจากผิวดินลงสู่ชั้นใต้ดินโดยตรง ผ่านระบบธนาคารน้ำใต้ดิน น้ำที่ถูกเติมลงในชั้นหินอุ้มน้ำจนปริมาณมากพอ จะเอ่อล้นขึ้นมาที่บ่อโดยอัตโนมัติ

เกษตรกรสามารถสูบน้ำจากบ่อนี้มาใช้ได้ทันที โดยไม่ต้องขุดเจาะหาแหล่งน้ำหรือสูบน้ำจากแหล่งน้ำห่างไกล ประหยัดพลังงาน ช่วยลดค่าใช้จ่าย ทุกปีที่ผ่านมาในหมู่บ้านน้ำจะไม่พอใช้ แต่เมื่อทำธนาคารน้ำใต้ดิน พบว่าน้ำใต้ดินพอใช้ เป็นที่ประจักษ์ประจักษ์ว่า ธนาคารน้ำใต้ดินเป็นทางออกที่ดีและได้ผล

นายถวิล สังข์วรรณะ วิชากิจชุมชนท่องเที่ยวลุ่มน้ำจรเข้สามพัน : สิ่งที่น่าจะ

ปฏิรูปมากที่สุดคือหน่วยงานภาครัฐและตัวข้าราชการ ราชการมักติดอยู่ในกรอบ ระเบียบ เกิดความล่าช้า เปรียบเทียบให้เห็นภาพ คือ กรอบราชการเหมือนรั้วในสมัยก่อนที่ชาวบ้านช่วยกันล้อม แต่ปัจจุบันรั้วกลายเป็นฟาร์ม มีกำแพงเป็นรั้ว แต่หน่วยงานราชการยังล้อมรั้วแบบเดิม ๆ ตัวอย่างของตำบลจรเข้สามพันได้ยื่นหนังสือขอพื้นที่ป่าชุมชน ผ่านมาเป็นเวลา ๑๐ ปีแล้วยังไม่มีความคืบหน้า ส่วนประเด็นความเหลื่อมล้ำในที่ดินทำกิน ปัจจุบันก็เป็นเช่นนั้น ที่ดินเป็นของ ชาวบ้านต้องนำโฉนดมาค้าประกันกู้เงิน โฉนดเอาไรด์เอาเปรียบจากนายทุน จึงขอเสนอให้รัฐบาลต้องเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า บุคคลใดมีที่ดินมากก็ต้องยอมเสียภาษีมาก วิธีการดังกล่าว จะช่วยให้

ผู้ถือครองที่ดินต้องปล่อยขาย ซึ่งรัฐจะต้องรับซื้อไว้ และนำมาจัดทำโครงการธนาคารที่ดินเพื่อจำหน่ายให้กับประชาชนที่ยังไม่มีที่ดินทำกิน

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเขาพระ ตำบลท่าวุ้ง อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเขาพระ ตั้งอยู่ในวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม ตำบลกู่ทอง อำเภอกู่ทอง จังหวัดกาญจนบุรี พิพิธภัณฑ์ได้รับบริจาคโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุจากผู้มีจิตศรัทธาได้มอบให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดูแล ต่อมาเจ้าอาวาสวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม ได้หารือกับกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่เรื่องการเก็บรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และอนุญาตให้ใช้พื้นที่บริเวณชั้นสองของศาลาหอสวดมนต์เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เอื้ออำนวยเรื่องราวของชุมชนบ้านเขาพระในอดีต ให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของชุมชนบ้านเขาพระสืบไป

ภายในพิพิธภัณฑ์ประกอบด้วยโบราณวัตถุ เช่น กรพระเครื่อง พระบูชา เครื่องทองเหลือง และเครื่องเงินที่มีการขุดพบในพื้นที่ รวมถึงเป็นศูนย์เรียนรู้งานคหกรรมชาวไทพวน แหล่งเรียนรู้รำไทพวน การจักสานและตกแต่งตะกร้ากะหลว ขนธรรมเนียมประเพณี เช่น การลอยกระทงสวรรค์ เป็นต้น

วัดเขาค้าเทียม อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดเขาค้าเทียม ตั้งอยู่ที่ ตำบลอุทอง อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นวัดเก่าแก่มาแต่โบราณ สันนิษฐานว่าจะเป็นวัดแห่งแรกในประเทศไทย หลังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๓๐๐ ปี พระโมคคัลลีสบุตรตีสสะเดระ ได้ทำการสังคายนา ครั้งที่ ๓ โดยมีพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นองค์อุปถัมภ์ ณ เมือง ปาฏลีบุตร และได้ส่งสมณทูตพระอรหันต์ปัญจวคคีย์ ได้แก่ พระสณะ พระมุณีเถระ พระณานิเถระ พระภุริย เเถระและพระอุตตรเถระ ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังเมืองสุวรรณภูมิ และได้จารึกภาษาสันสกฤตโบราณไว้ ว่า ปุษยคิริ หรือ ปุษยคิริแปลว่า ภูเขา ดอกไม้ เนื่องจากบนภูเขามีดอกไม้ที่สวยงาม ประกอบด้วย ดอกสุพรรณนิกา (สมอฝ้าย) ดอกจิวป่าสามสี เป็นที่น่าอัศจรรย์ที่ชื่อ ปุษยคิริ ไปพ้องกันกับภูเขาปุษยคิริสังขารามในเมืองสาญจี รัฐโอริสสา

บริเวณวัดเขาค้าเทียม มีพระพุทธรูปแกะสลักภูเขาใหญ่ที่สุดในโลก ขนาดหน้าตัก ๖๕ เมตร สูง ๘๕ เมตร พระนามว่า สมเด็จพระพุทธปุษยคิริศรีสุวรรณภูมิหรือ หลวงพ่ออุทอง ปางมารวิชัย ศิลปะอุทอง ๑ นอกจากนี้ยังมีศาสนวัตถุที่อยู่ในบริเวณวัด ประกอบด้วยพระอุโบสถเก่า สร้างในสมัยต้นกรุงศรีอยุธยา และเจดีย์หมายเลข ๑๒ ฐานเจดีย์สร้างในสมัยอยุธยา พระพุทธรูปต่างๆ ที่พบที่วัดเขาค้าเทียมนั้น ปัจจุบันนำไปเก็บ รักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์ และเสมาธรรมจักรที่สมบูรณ์ สวยงามที่สุด ขุดค้นพบในปี พ.ศ. ๒๕๑๙

ส่วนที่ ๔ บทสรุป

เนื้อหาในส่วนที่ ๔ บทสรุป เป็นเนื้อหาการวิเคราะห์ SWOT (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค) ของชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี และชุมชนตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะทั้งในเชิงพื้นที่ และต่อการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ รวมทั้งข้อสรุปจากการเดินทางไปศึกษาดูงานของคณะอนุกรรมการในครั้งนี้

ชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ชุมชนพึ่งพาตนเอง ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนที่มีรายได้มาจากผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก เป็นชุมชนหนึ่งที่ใช้แผนแม่บทชุมชนเป็น “กลไก” ที่รวมผู้คนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาจากสาเหตุแห่งปัญหาและตรงตามความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

จากการดำเนินการของศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนจะพบว่า จุดเด่น คือ การบริหารจัดการร้านค้าชุมชนให้เป็นตลาดจำหน่ายสินค้าของชุมชน เพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกและลดรายจ่ายโดยการนำสินค้าที่มีคุณภาพจำหน่ายให้สมาชิกในราคายุติธรรมและเป็นตลาดจำหน่ายสินค้าของสมาชิก ทำให้สมาชิกมีเงินนำไปฝากกับสถาบันการเงิน เป็นเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน สร้างงานในชุมชน และมีความโดดเด่นในการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับภาครัฐในการอนุรักษ์ฟื้นป่า สร้างความหลากหลายทางชีวภาพ

การส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนในภาพรวมเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชนทำให้คนในชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสร้างอาชีพ มีรายได้เพิ่ม ไม่เป็นหนี้นอกกระบบและมีคุณภาพ

ชีวิตที่ดีขึ้นและส่งผลกระทบต่อความร่วมมือตัวรักษาพื้นป่าและสิ่งแวดล้อม ทำให้สมาชิกอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสมดุล โดยมีปัจจัยที่ผลสำเร็จของ ประกอบไปด้วย ปัจจัยทุนทางสังคม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในร้านค้าชุมชน ปัจจัยด้านประโยชน์ของสมาชิก ปัจจัยด้านการจัดการ ปัจจัยด้านทัศนคติของสมาชิกปัจจัยด้านสินค้า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านราคาสินค้า ปัจจัยด้านทำเลที่ตั้ง ปัจจัยด้านทุน ปัจจัยด้านสมาชิก ปัจจัยด้านความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก และปัจจัยด้านรูปแบบของร้านค้าชุมชน

การวิเคราะห์ SWOT ชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

S STRENGTHS

- มีสภาองค์กรชุมชนตำบลที่เข้มแข็ง และมีแกนนำของชุมชนมีศักยภาพ
- ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดี มีส่วนร่วม มีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน
- มีรายได้จากเศรษฐกิจชุมชน
- มีศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนที่เป็นตลาดรองรับสินค้าในชุมชนและเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับชุมชนอื่น
- ทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและเป็นแหล่งท่องเที่ยว

W WEAKNESS

- ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
- ไม่สามารถใช้ที่ดินเพื่อวัตถุประสงค์อื่นได้นอกจากทำการเกษตร
- เกษตรกรมีหนี้สินจากการเช่าที่ดินทำกินกับนายทุน
- กำลังการผลิตยังจำกัดอยู่ในชุมชน
- ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม วิธีการในการเพิ่มผลผลิตและการแปรรูปผลผลิต

SWOT

ชุมชน ต.ท่าเสา
จ.กาญจนบุรี

O OPPORTUNITIES

- ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ นโยบายรัฐเอื้อกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- ชุมชนมีองค์ความรู้มากขึ้นจากการเป็นแหล่งเรียนรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้คนภายนอกชุมชน
- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อให้ภายนอกรู้จักชุมชนหรือสินค้าชุมชนได้มากขึ้น
- มีสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่สามารถช่วยคิดค้น/เสริมหนุน/ต่อยอดนวัตกรรมในการผลิต
- พื้นที่โดยรอบเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถขยายสาขา/แนวคิดได้

T THREATS

- กฎหมายการจัดการที่ดินทำกิน
- กฎหมายและระเบียบของหน่วยงานของรัฐที่ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล
- การสร้างโอกาสของชุมชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการ/คณะทำงานของภาครัฐ
- รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนงานเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องการประสานการทำงานกับสภาองค์กรชุมชน และหลงลืมบทบาทหน้าที่
- สิทธิชุมชนในการจัดการตนเอง ที่รัฐต้อง Empowerment ให้ชุมชน โดยไม่จำกัดกรอบความคิด

ข้อเสนอแนะต่อชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

๑) ควรมีการถอดบทเรียนความสำเร็จของ ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา โดยจัดทำเป็น โมเดลพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนสู่เศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน เพื่อให้ พื้นที่อื่นได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ เกิดเป็นพื้นที่นำร่องวิถีชีวิต ชุมชนเข้มแข็ง เกิดพลังในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่ตามมา จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและการบริการด้านการท่องเที่ยว

๒) ควรมีการต่อยอดผลิตภัณฑ์ในชุมชน โดยการพัฒนาเทคโนโลยีตั้งแต่การเริ่มเพาะปลูก วิธีการเกษตร การผลิตสินค้า และการแปรรูป ทั้งนี้ ชุมชนควรขอความร่วมมือเพื่อรับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับสถาบันการศึกษาในพื้นที่

๓) ควรมีการสำรวจกำลังการผลิตและการอุปโภค-บริโภคในชุมชน หากเพียงพอสำหรับชุมชนแล้ว ควรขยายสาขา กระจายสินค้าของชุมชนไปยังตลาดของชุมชนอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจในชุมชนดียิ่งขึ้น

๔) ควรใช้สื่อดิจิทัลหรือโซเชียลมีเดียในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเป็นการเชิญชวนให้ผู้คนจากภายนอกได้รู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน

๕) ปัญหาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เช่น การจัดการเรื่องที่ดินทำกิน การบริหารจัดการน้ำ เป็นต้น ชุมชนต้องรวมกลุ่มกัน โดยการศึกษา รวบรวมข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ข้อขัดข้องเชิงกฎหมายและข้อปฏิบัติ และความต้องการของชุมชน พร้อมทั้งเสนอแนวทางการแก้ไข ปัญหาและข้อสรุปให้กับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

๖) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อเป็นการปลูกฝัง เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการรักถิ่นฐานบ้านเกิด เรียนรู้สิทธิหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อชุมชน ต่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

ชุมชนตำบลท้าวอุทอง อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

จากการลงพื้นที่ของคณะอนุกรรมการและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พบว่า **เมืองอุทองมีอัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชุมชน** สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต นำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้มีความโดดเด่น น่าสนใจ อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถบ่งบอกความเป็นตัวตนของชุมชนได้

ชุมชนเมืองโบราณอุทองยังมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ อันสืบเนื่องจากสงครามสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๑ - ๓) ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายผู้คน จากประเทศลาวอพยพมาอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของภาคกลาง โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งโปรดให้พระยาราชสุภาวดีคุมทัพไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ และกวาดต้อนประชากรลาวไปไว้ตามหัวเมืองต่าง ๆ ได้แก่ ลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี นครชัยศรี (มณฑล) และพนัสนิคม แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน มีวิถีชีวิตที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ **มีประเพณีวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ๕ ชนเผ่าอุทอง ได้แก่ ไทยพื้นถิ่น ไทยจีน ไทยเวียง ไทยทรงดำและลาวครั่ง** แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าต่าง ๆ ที่ยังคงอาศัยอยู่ในเขตเมืองโบราณอุทอง และพื้นที่รอบนอก เมืองโบราณอุทองที่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อ ภาษา และวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์

การวิเคราะห์ SWOT ชุมชนตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

S STRENGTHS

- อยู่ในทำเลที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ การคมนาคมสะดวกสบาย
- อยู่พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อารยธรรม พระพุทธศาสนา มีประเพณี ศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่
- มีจุดเด่นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยพื้นถิ่น ไทยจีน ไทยเวียง ไทยทรงดำและลาวครึ่ง
- มีมรดกทางธรรมชาติ เช่น พุนางนาค สวนหินธรรมชาติ พืชพรรณที่มีอายุหลายร้อยปี
- มีกลุ่มจิตอาสา
- มีรายได้จากเศรษฐกิจชุมชนจากการเกษตร การแปรรูป

W WEAKNESS

- ขาดการสนับสนุน/การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจากภาครัฐ
- ประชาชนไม่มีที่ดินทำกิน ที่ดินเป็นของนายทุน
- เกษตรกรมีหนี้จากการเช่าที่ดินทำกินกับนายทุน/นำเงินไปค่าประกัน
- ขาดความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มและขาดการวางแผนการผลิต
- กำลังการผลิตยังจำกัดอยู่ในชุมชน
- ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม วิธีการในการเพิ่มผลผลิตและการแปรรูปผลผลิต
- ข้อมูลบริการภาครัฐยังสื่อสารไปไม่ถึงประชาชนอย่างทั่วถึงและเพียงพอ
- พื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลาย พื้นที่ป่าลดลง กระทบภาวะอากาศ/น้ำแล้ง

SWOT

ชุมชนอู่ทอง
สุพรรณบุรี

O OPPORTUNITIES

- ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ นโยบายรัฐเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อให้ภายนอกรู้จักชุมชนหรือสินค้าชุมชนได้มากขึ้น
- มีสถาบันศึกษาที่ช่วยสนับสนุนต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์/การท่องเที่ยว
- พื้นที่โดยรอบเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถขยายสาขา/แนวคิดได้
- การสนับสนุนจากเครือข่ายภาคประชาชนจากภายนอกพื้นที่

T THREATS

- กฎหมายการจัดการที่ดินทำกิน
- กฎหมายและระเบียบของหน่วยงานของรัฐที่ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล
- การสร้างโอกาสของชุมชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการ/คณะทำงานของภาครัฐ
- รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนงานเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องการประสานการทำงานกับสภาองค์กรชุมชน และหลงลืมบทบาทหน้าที่
- สิทธิชุมชนในการจัดการตนเอง ที่รัฐต้อง Empowerment ให้ชุมชน โดยไม่จำกัดกรอบความคิด

ข้อเสนอแนะต่อชุมชนตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

๑) ควรพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงควรพัฒนาควบคู่ไปกับการคำนึงถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม และการสร้างจิตสำนึกของคนคนในชุมชนให้ตระหนักถึงความเป็นตัวตน และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ

๒) ปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ชุมชนต้องร่วมกันสำรวจความต้องการใช้น้ำในแต่ละปี ซึ่งจะเป็นโจทย์เริ่มต้นให้รับทราบปริมาณความต้องการใช้น้ำของชุมชนและเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับหน่วยงานหรือเครือข่ายต่าง ๆ ที่จะเข้ามาสนับสนุน

๓) ควรมีการต่อยอดผลิตภัณฑ์ในชุมชน โดยการพัฒนาเทคโนโลยีตั้งแต่การเริ่มเพาะปลูก วิธีการเกษตร การผลิตสินค้า และการแปรรูป ทั้งนี้ ชุมชนควรขอความร่วมมือเพื่อรับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งการตรวจสอบด้านคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าด้วย

๔) ส่งเสริมให้มีตลาดชุมชน เพื่อสร้างพื้นที่ในการจำหน่ายและสามารถขยายสินค้าไปในแหล่งตลาดใหม่ ๆ อีกทั้งเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งในการจับจ่ายใช้สอยของบุคคลภายนอกชุมชนด้วย ซึ่งจะสร้างรายได้และช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจในชุมชน

๕) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนควรมีการสำรวจความต้องการของตลาด ปริมาณการอุปโภค - บริโภคของคนในชุมชน ชัดความสามารถในการผลิตของตนเอง หากเพียงพอในชุมชนควรขยายการจัดจำหน่ายไปยังพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและรายได้ให้กับชุมชน

๖) ภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูลบริการของภาครัฐที่ต้องมีช่องทางที่สะดวก และคนทุกกลุ่มในสังคมสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ และกลุ่มบุคคลที่ไม่มีความถนัดในการใช้เทคโนโลยี รัฐต้องช่วยให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์และสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยอาจสื่อสารผ่านวิทยุชุมชนหรือการส่งต่อข้อมูลให้กับกลุ่มคนในพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับประชาชนให้ประชาสัมพันธ์ต่อ เช่น อสม. เป็นต้น

๗) จัดให้มีช่องทางหรือระบบการกระจายข่าวสารข้อมูลของทางราชการส่วนกลาง จังหวัด รวมทั้งรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ข้อเสนอแนะและความต้องการของชุมชนอยู่

เสมอ เพื่อให้จังหวัดได้สื่อสารทางตรงกับเครือข่ายภาคประชาชนหรือสภาองค์กรชุมชน เพื่อให้โครงการหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในแต่ละชุมชนที่แท้จริง

**ข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งตามยุทธศาสตร์ชาติ
ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
และแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองและด้านสังคม**

๑) สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นกลไกที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน ในบางพื้นที่ สภาองค์กรชุมชนตำบลมีความเข้มแข็งจนสามารถจัดการปัญหา เรียนรู้ปัญหาและช่วยเหลือกันเองได้ โดยไม่รอการพึ่งพิงจากภาครัฐ เช่น วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา จังหวัดกาญจนบุรี ธนาคารน้ำใต้ดินในบ้านวัดเขากำแพง อำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการคิด วิเคราะห์ วางแผน แก้ไขปัญหาของคนในชุมชนที่มีความรู้สึกถึงความจำเป็นเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริง เป็นต้น การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลจึงเป็นเสมือนเวทีประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในชุมชน อันถือเป็นรากฐานของประชาธิปไตยในระดับประเทศได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การปฏิรูปประเทศควรให้ความสำคัญกับสภาองค์กรชุมชนตำบล โดยกำหนดบทบาทให้กับองค์กรดังกล่าวอย่างชัดเจนในแผนการปฏิรูปประเทศในด้านที่เกี่ยวข้อง อาทิ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม เป็นต้น พร้อมทั้งสนับสนุนด้านงบประมาณให้เพียงพอต่อการดำเนินงานด้วย

๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ และนโยบายของรัฐได้วางหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้างขวาง ครบคลุม และลึกซึ้งให้กับสิทธิชุมชนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่กลับพบว่ากลไกของภาครัฐบางส่วนยังไม่ตอบสนองหรือตอบสนองไม่ครบถ้วน และพบว่ายังมีข้อขัดข้องในการสื่อสารให้กับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับรู้อย่างทั่วถึง

ประกอบกับ จากการลงพื้นที่ พบว่า การตื่นรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศในระดับพื้นที่ยังมีน้อย แม้บางส่วนมีการดำเนินการไปด้วยตนเองอยู่แล้ว ดังนั้น ภาครัฐต้องสื่อสารการปฏิรูปประเทศให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เพราะสิ่งสำคัญที่จะทำให้การปฏิรูปประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องเริ่มต้นจากการมีกลไกในการเสริมสร้างกระบวนการของการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเร็ว หากทำให้ทุกภาคส่วนรู้ เข้าใจ จะทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนของสังคมได้ ผลที่จะได้รับคือจะเกิดการช่วยคิดวิเคราะห์หามุมมองเพื่อเพิ่มประโยชน์ให้กับประเทศชาติ

๓) ภาคประชาชนต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยสร้างจิตอาสาในชุมชน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการรับรู้เรื่องสิทธิ หน้าที่พลเมืองตามกฎหมาย ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนใช้สิทธิตามกฎหมายผ่านเวทีประชาคม ผ่านกิจกรรมของกลุ่ม องค์กรที่มีอยู่ในชุมชน อันเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งจะพัฒนาก่อตัวขึ้นทีละเล็กละน้อยจนขยายไปทั่วทั้งชุมชน เสมือนเกราะป้องกันอันสำคัญเพราะคนในชุมชนเข้มแข็งส่งผลให้ชุมชน สังคม ประเทศเข้มแข็ง

๔) กระบวนการออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบัญญัติท้องถิ่น การจัดทำโครงการ/กิจกรรมในชุมชน ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และต้องพิจารณาให้ครบถ้วนรอบด้าน ความต้องการที่แท้จริง รวมทั้งบริบทของสังคมหรือชุมชนซึ่งมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ๆ กันไปในแต่ละพื้นที่

๕) พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิชุมชน เทคนิคการประสานงาน/การทำงานร่วมกับชุมชนและเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ให้กับข้าราชการทุกระดับ ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในการบริการประชาชนและชุมชน สร้างกระบวนการทัศนคติให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้ให้บริการมีจิตบริการ โดยไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง

ข้อเสนอแนะ สู่ “ตำบลประชาธิปไตยยั่งยืน”

หลักการ : การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมหรือประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้สึก เสรีภาพ หน้าที่และความรับผิดชอบ นั้น จะต้องเริ่มจากประชาธิปไตยจากฐานราก โดยควรออกแบบโครงสร้างของระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจากฐานรากตั้งแต่การคิดและตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาตำบลในรูปแบบ “ตำบลประชาธิปไตยยั่งยืน” ซึ่งมีฐานคิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมสิทธิชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน การช่วยเหลือพึ่งพาตนเองในชุมชน โดยแบ่งการดำเนินงานการขับเคลื่อนออกเป็น ๓ เสาหลัก ได้แก่

ระดับท้องถิ่น ขับเคลื่อนโดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยมีบทบาทเป็นฝ่ายปกครองในชุมชน

ระดับท้องถิ่น ขับเคลื่อนโดย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีบทบาทในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานประชาชน ทรัพยากร วิถีวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ

ระดับท้องถิ่น ขับเคลื่อนโดยสภาองค์กรชุมชน โดยมีบทบาทในการเสริมสร้างธรรมาธิปไตย

โดยทั้ง ๓ เสาหลักจะอยู่บนพื้นฐานของสัปปุริสธรรม ๗ ที่ประกอบด้วย

- (๑) อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ
- (๒) อัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักผล
- (๓) อิตถัญญตา เป็นผู้รู้จักตน
- (๔) มัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ
- (๕) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล
- (๖) ปริสัจญตา เป็นผู้รู้จักบริษัท
- (๗) ปุคคลัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

ข้อสรุปจากการเดินทางไปศึกษาดูงานของคณะอนุกรรมการ

การเดินทางไปศึกษาดูงานของคณะอนุกรรมการในพื้นที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี และตำบลท้าวอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ทั้ง ๒ พื้นที่ที่มีจุดเด่นในด้านกลไกภาคประชาชน ทั้งผ่านการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนตำบล เครือข่ายจิตอาสา มีการตั้งกลุ่มย่อย ๆ ขึ้นมาในแต่ละชุมชนโดยอิสระ ทำให้เป็นที่ประจักษ์ว่า **“การปฏิรูปชุมชนตำบลเข้มแข็ง นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปประเทศในทุกด้าน เพราะชุมชนเป็นฐานรากของสังคม และเป็นคำตอบของประชาธิปไตยแบบปรีชาหาหรือซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมแบบไทย”** และบทพิสูจน์อีกประการหนึ่ง คือ **“ชุมชนที่ประสบความสำเร็จและเป็นต้นแบบของชุมชนเข้มแข็งได้นั้น รัฐต้องให้สิทธิในการจัดการตนเองกับชุมชน ไม่จำกัดความคิดคิดในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนผู้คนในชุมชนเองก็ต้องช่วยกันคิด มองเห็นปัญหาร่วมกัน และเกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในเรื่องที่จะพัฒนา”** โดยทั้งสองชุมชนก็ยังจำเป็นต้องอาศัยการเสริมหนุนจากเครือข่ายภายนอกและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากผู้คนภายนอกด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพลังชุมชนจะสามารถจัดการปัญหาหรือพัฒนาแนวคิดจนประสบความสำเร็จได้แล้ว แต่ก็ยังคงพบปัญหาที่ทั้ง ๒ ชุมชน ประสบเช่นเดียวกัน คือ ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน และการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกลไกทางกฎหมายหรือนโยบายเร่งด่วนของรัฐในการแก้ไขปัญหาต่อไป อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้สิทธิทางตรงกับประชาชน เพื่อมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ซึ่งมีพระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๕๖ รับรองสิทธิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างน้อย ๑๐,๐๐๐ คน ร่วมลงลายมือชื่อเพื่อเสนอกฎหมายต่อสภาได้ แต่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้พระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ๙ ที่บังคับใช้อยู่อาจไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามยุคสมัย ดังนั้น จึงมีความพยายามจากภาครัฐให้มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. .... โดยหลักการของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ มุ่งให้เกิดความราบรื่นและความสะดวกมากขึ้นต่อพี่น้องประชาชนในการจะใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยร่างกฎหมายได้กำหนดให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทในการให้การสนับสนุนในหลายขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำร่างและการรวบรวมรายชื่อตามความประสงค์ของผู้เชิญชวนเข้าชื่อเสนอกฎหมาย อีกทั้ง มีการกำหนดให้ใช้ระบบเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนกระบวนการดังกล่าว ทั้งนี้ หากร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย ก็เชื่อได้ว่าจะอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน เป็นเครื่องมือที่จะช่วยทำให้เกิดกฎหมายใหม่ ๆ ที่เข้ามาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนได้

สุดท้ายนี้ การติดตาม เสนอแนะและเร่งรัดการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมและแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองและด้านสังคมในครั้งนี้ อาจเป็นเครื่องพิสูจน์ให้ทุกภาคส่วนได้เล็งเห็นร่วมกันแล้วว่า หาก ๗,๒๕๕ ตำบล เกิดความเข้มแข็ง จัดการตนเองได้แล้ว ประเทศไทยก็จะเกิดความ **“มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”** ตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศได้อย่างแน่นอน

จัดทำโดย
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพ
และการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา

